ורבי יהודה האי [1]וענתה ואמרה מאי עביד ליה מיבעי ליה לאגמורי ללוים דבלשון הקודש ולילף קול ממשה ענייה ענייה גמיר קול קול לא גמיר תניא נמי הכי רבי יהודה אומר כל מקום שנאמר כה ככה ענייה ואמירה אינו אלא לשון הקודש כה [2]כה תברכו ככה דחליצה ענייה ואמירה דלוים: ברכות וקללות כיצד כיון שעברו ישראל את הירדן כו': תנו רבנן [3]הלא המה בעבר הירדן מעבר לירדן ואילך דברי רבי יהודה אחרי דרך מבוא השמש מקום שחמה זורחת בארץ הכנעני היושב בערבה אלו הר גריזים והר עיבל שיושבין בהם כותיים מול הגלגל סמוך לגלגל אצל אלוני מורה שכם ולהלן הוא אומר [4]ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה מה אלון מורה האמור להלן שכם אף כאן שכם (ו) תניא אמר רבי אלעזר ברבי יוסי בדבר זה זייפתי ספרי כותיים אמרתי להם זייפתם תורתכם ולא העליתם בידכם כלום שאתם אומרים אלוני מורה שכם אף אנו מודים שאלוני מורה שכם אנו למדנוה בגזרה שוה אתם במה למדתום (ז) רבי אלעזר אמר הלא המה בעבר הירדן סמוך לירדן (ח) דאי מעבר הירדן ואילך הלא כתיב [5]והיה בעברכם את הירדן אחרי דרך מבוא השמש מקום שהחמה שוקעת בארץ הכנעני ארץ חוי היא היושב בערבה והלא בין הרים וגבעות הן יושבין מול הגלגל והלא לא ראו את הגלגל רבי אליעזר ב"י אומר לא בא הכתוב אלא להראות להן דרך בשניה כדרך שהראה להן בראשונה דרך בדרך לכו ולא בשדות וכרמים היושב בישוב לכו ולא במדברות בערבה בערבה לכו ולא בהרים וגבעות תנו רבנן (ט) כיצד עברו ישראל את הירדן בכל יום ארון נוסע אחר שני דגלים והיום נסע תחילה שנאמר [6]הנה ארון הברית אדון כל הארץ עובר לפניכם בכל יום ויום לוים נושאין את הארון והיום נשאוהו כהנים שנאמר [7]והיה כנוח כפות רגלי הכהנים נושאי ארון ה' וגו' תניא (י) רבי יוסי אומר בשלשה מקומות נשאו כהנים את הארון כשעברו את הירדן וכשהסיבו את יריחו וכשהחזירוהו למקומו

וכיון

דנ"ש וב"ה תמיה לרבי כיון דהטיל הכתוב ככה בין קריאה למעשה [נימא] דלעכבו תרוייהו ותו מיכא למימה אדרבה הוה לן למימר אליבא דרבי יהודה אפילו מי לא הוה כתיב אלא כה דקריאה מעכבא ולא מעשה דהא שמעינן ליה בפ"ק דר"ה (דף ט:) דמקרא נדרש לפניו ולא לאחריו דאמר יוכל אע"פ שלא שמטו אע"פ שלא תקעו יכול אע"פ שלא שילחו ת"ל היא דברי רבי יהודה ומפרש טעמא מקרא נדרש לפניו ולא לאחריו ולא לפני פניו כלומר עיכובא דהיא נדרש דוקא אוקראתם דרור שלפניו ולא אושבתם איש אל אחוזתו של אחריו ולא אתקיעה שלפני פניו וי"ל דה"פ ורבי יהודה אמי דמעשה מעכב מכה ככה דאמי לא הוי כתיב אלא כה ה"א דדרשינן ליה דוקא אקריאה שלפניו לאכי כתיב ככה יתירא

למדרשיה נמי אמעשה שלאחריו:

מול הגלגל סמוך לגלגל. משמע מקום הרואה את הגלגל כדאמר (חולין דף יט:) ממול ערפו מול הרואה את העורף ולהכי אמר רבי אלעזר מול הגלגל ולא לא לאו את הגלגל ירושלמי מה מקיים ר"א הר גריזים והר עיבל שתי גבשושית היו עשוי וקראו זה הר גריזים וזה הר עיבל על דעתיה דרבי יהודה מאה ועשרים מיל הלכו באותו היום על דעת ר"א לא זזו ממקומם ותו בירושלמי דר' ישמעאל אומר כל ביאות שנאמרו בתורה לאחר י"ד שנים נאמרו ז' שנים שביבשו ושבע שנים שחילקו ודכוותיה לא נאמר ברכות וקללות אלא לאחר י"ד שנים היתיב ר' חייא קמיה ר' מנא והכתיב והיה בעברכם את הירדן תקימו את האבנים האלה א"ל אבנים הקימו אותם מיד ברכות וקללות לאחר י"ד שנים נאמרות: **ובשהחזירוהו** למקומו. ומי קשה והא בדברי הימים (ב ה) כתיב ושאו הלוים את הארון תריץ דהאי אחד מכ"ד מקומות שנקראו הכהנים לוים דהא כתיב התם ויעלו את הארון ואת אהל מועד וגו' וכתיב העלו אותם הכהנים הלוים ופירוש הכהנים הארון והלוים אהל מועד וכליו וכתיב ויביאו הכהנים את ארון ברית ה' אל מקומו וכתיב במלכים ושאו הכהנים את הארון וכתיב ויעלו את ארון ה' ואת אהל מועד וגו' וכתיב ויעלו אותם הכהנים והלוים מי נמי הכהנים נטלוהו ממקומו אשר נטה לו דוד ומסרוהו ללוים והלוים נשאו עד ההיכל והכניסוהו הכהנים לדביר הרי כל המקראות מקויימים ועל זה אמר רבי יוסי כשהחזירוהו למקומו:

יותר

לייסר דרכיהם ולהורותם הדרך לפי שגלוי לפניו שעתיד הענן לפסוק במיתת משה ולא ילך עם יהושע הורה להם לאחר שיעברו את הירדן לכבוש את הארץ ילכו דרך כבושה ודרך ח) ישוב ודרך ארץ הכנעני שהיא ערבה ואל יקיפו סמוך לשפת הירדן דרך ארץ החוי שהיא הרים וגבעות אלא יכנסו לתוכה מצד מערב רחוק מן הירדן ויקיפו ויכבשו: **אחר שני דגלים.** כדכתיב בפרשת נשא ט) גבי מסעות דגלים: **לפניכם.** משמע לפני כולכם: **ככל יום היו הלוים נושאים.** בני קהת כדכתיב ומשמרתם הארון והשולחן וגו' (במדבר ג): **וכשסיבבו את יריחו.** כדכתיב י) ויקרא יהושע בן נון אל הכהנים ויאמר אליהם שאו את ארון ברית ה' וגו': [8] **וכשהחזירוהו למקומו.** בימי שלמה לבית קדשי הקדשים כדכתיב ויבאו כל זקני ישראל ושאו הכהנים את הארון (מלכים א ח) והיינו החזירוהו למקומו שכשהגלה בימי עלי מתוך בית קדשי הקדשים של משכן שעשה משה משם נוטל [ש"א ד] שהמשכן נקבע בשילה וכשהחזירוהו פלשתים [שם ו] לא היה לו מקום קבוע שהרי חרב משכן שילה ונשתהא בבית אבינדב [שם ז] ומשם הביאו דוד לסוף עשרים שנה לבית עובד אדום [ש"ב ו] ומשם לעיר דוד [שם] עד שבנה שלמה את בית המקדש ובנה לו הדביר לפנים מן היכל ואמה טרקסין חוללת במקום הפרוכת והוא קרוי מקומו המיוחד כדכתיב ויביאו הכהנים את ארון ברית ה' אל מקומו אל דביר הבית וגו' (מ"א ח):

וכיון

ו. וְנִגְשָׁה יִבְמָתוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נַעֲלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וְיָרְקָה בְּפָנָיו וְענתה וְאָמְרָה כֹּה יֵעָשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו:
דברים כה ט

ז. דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם:
במדבר ו כג

ח. הֲלֹא הֵמָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דֶּרֶךְ מְבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ בְּאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בָּעֲרָבָה מוּל הַגִּלְגָּל אֵצֶל אַלֹּנֵי מֹרֶה:
דברים יא ל

ט. וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בָּאָרֶץ עַד מְקוֹם שְׁכֶם עַד אֵלוֹן מוֹרֶה וְהַכְּנַעֲנִי אָז בָּאָרֶץ:
בראשית יב ו

י. וְהָיָה בְּעָבְרְכֶם אֶת הַיַּרְדֵּן תָּקִימוּ אֶת הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם בְּהַר עֵיבָל וְשַׂדְתָּ אוֹתָם בַּשִּׂיד:
דברים כז ד

יא. הִנֵּה אֲרוֹן הַבְּרִית אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ עֹבֵר לִפְנֵיכֶם בַּיַּרְדֵּן:
יהושע ג יא

יב. וְהָיָה כְּנוּחַ כַּפּוֹת רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי אֲרוֹן יְיָ אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ בְּמֵי הַיַּרְדֵּן מֵי הַיַּרְדֵּן יִכָּרֵתוּן הַמַּיִם הַיֹּרְדִים מִלְּמַעְלָה וְיַעֲמְדוּ נֵד אֶחָד:
יהושע ג יג

הגהות הב"ח

(ו) גמ' אף כאן שכם (תניא) תו"מ וכ"כ רש"י ל"ג ליה ובילקוט פ' ראה נמי ליתיה: (ב) שם פמוך לירדן דכתיב והיה בעברכם כל"ל ותיבות לאי מעבר הירדן ואילך הלא ממקם וכ"ב הוא בילקוט: (ג) רש"י ד"ה הלא המה וכו' בעבר הירדן ואילך הרבה: (ד) ד"ה שיושבין וכו' מלך אשור מבבל ומכותא ומעוה וגו' וישב בערי כל"ל ותיבת אנשים נמחק:

גליון הש"ס

גמ' רבי אלעזר אמר רבי'. עיין בבכור שור רש בברכות: רש"י ד"ה ובשהחזירוהו למקומו. ומציגו עוד שנאמרו הכהנים כהיה דוד בורח מפני אבשלום דכתיב בשמואל ב' ט"ו ויבא לדוק ותניחו את ארון אלהים ויעלים וכ"ל כיון דבכלל בכלל התורת מקומו מקרי תר. ועיין רד"ק ביהושע ג' בפסוק והכהנים הלוים נושאים אותו:

מוסף רש"י

ארון הברית אדון כל הארץ. ברית של הקב"ה שהוא אדון כל הארץ (יהושע ג יא). **עובר לפניכם** מקדים לפניכם ליכנס לתוך הירדן (שם).

ח) [מוספתא פ"מ], ט) [שם], י) [פסחים סו.], כ) [שם], ג) [פסחים סו.], ד) [כ"ל במדבר לג רש"ם], ה) [ברכות מד הו], ו) [נעיל לג.], ז) [ראה יח לו], ח) ס"א מיסור, ט) [כ"ל בהעלותך. במדבר יז], י) [יהושע ו],

וכיון שניטבלו כו'. בשפת מזרחית בכניסתן לתוכו חזרו המים לאחוריהם שלא היו יורדין מן הכהנים ולמטן אלא שם עומדים והמים הבאים תמיד נגבהים ועולין למעלה כדכתיב קמו גד אחד והכהנים עמדו שם עד שעברו כולם: **כמה גובהן של מים** גרס: י"ב **מיל כנגד מחנה ישראל.** שהיו שנים עשר מיל על שנים עשר מיל והם עברו כאחייתם רוחב מחנייהם עברו יחד כמות שהוא רוחב שנים עשר מיל נמצאו שלא שהו בעברן אלא מהלך שנים עשר מיל של אורך מחנייהם עד שעלו אחרונים של סוף המחנה וכנגדן גבהו המים: **הוי אומר מים קלים.** לרוץ מן האדם וא"כ שהמים לא גבהו אלא שנים עשר מיל וחזרו למקומם נמצא שעדיין לא הספיקו לעבור ובאין מים ושוטפין אותן: **כיפין.** אומות ארוקווליו"ל: **ואף רחב אמרה לשלוחי יהושע.** קודם שעברו את הירדן שעל קריעת יס סוף היו מתפחדין עדיין: **עודם בירדן אמר להן יהושע כו'.** כדכתיב[ג] והכהנים נושאי הארון עומדים בתוך הירדן עד תם כל הדברים אשר צוה ה' את יהושע לדבר אל העם וחזו הדבר דהכי כתיב במשה כי אתם עוברים את הירדן אל ארץ כנען והורשתם וגו' כלומר כשיעברו את הירדן התנה עמהם על מנת להוריש: **ושוטפין אותיכם** גרסינן בברייתא: **הרימו לכם וגו'.** הם האבנים שהקימו תחת מגב רגלי הכהנים לזכרון להיות סימן לבנים שעברו אבות את הירדן: **שלו מזה מתוך הירדן ממגב וכו'.** הם שהקימו בהר עיבל ובנו המזבח וקפלוס וקבעוס בגלגל: **דמדלי איניש אכתפיה.** שהאדם עצמו מגביהו על כתיפו ואין אחר מסייעו: **פילגא דטעוניה הוא.** אינו אלא שנים משאוי שנושא כשמטעינו אחר. נמצא שהיה כל אחד מהן נושא משא ק"ך פעמים: **ומלאן אפר מחשב.** כמה היה בחשבון שנשאוהו שמנה אנשים והיו מסייעין זה את זה כשמרימין אותו על כתיפן: **ממשמע שנאמר ד)ויאשאוהו איני יודע שבשביל: אמר רבי יצחק טורטני וטורטני דטורטני.** משאוי ומשאוי תחת משאוי שהתחתונים מסייעין את העליונים וכלל אחד היו שני מוטות כילד שני מוטות הולכין זה אצל זה וארבעה נושאין אותם ושני מוטות אחרים וארבעה בני אדם נושאין אותם והם בהלכסון מתחת שנים העליונים מוט אחד לראש האחד ומוט אחד לראש השני והולכין בהלכסון. ורבי יצחק אומר מקבל שמיע ליה אצל דפשיטא ליה דרימון ותאינה סגי בשנים ויהושע והלך לא נשאו כלום פשו להו תמניא לאשכול ואם אינו אדם מדרש הראשון המלמדנו דלאו מוט אחד קאמר קרא לא היינו יודעים לכוין שמנה בני אדם למשאו אלא דשמעינן מיניה דשני מוטות היו ואתא רבי יצחק לאשמועינן דשני משאות היו שם וכל אחד שני מוטות[ה]: **שלא היו באותה עצה.** להבין אשכול משונה כזה שהמרגלים נרעה מתכוונו לומר כשם שפירותיה משונים וגבוהים וגבוהים: **לדברי רבי יהודה.** שאמר לא גבהו המים אלא שנים עשר מילין כאורך מחנייהם דרך חנייתם עברו בירדן כל רחב מחנייהם עברו יחד הילכך לא היה אורך העברה אלא שנים עשר מילין:

ולדברי

וכיון שניטבלו רגלי כהנים במים חזרו המים לאחוריהם שנאמר [1]ובבוא נושאי הארון עד הירדן וגו' ויעמדו המים היורדים מלמעלה קמו גד אחד וכמה גובהן של מים שנים עשר מיל על שנים עשר מיל כנגד מחנה ישראל דברי ר' יהודה אמר לו ר' אלעזר בר' שמעון לדבריך אדם קל או מים קלים הוי אומר מים קלים אם כן באין מים ושוטפין אותן אלא מלמד שהיו מים נגדשין ועולין כיפין על גבי כיפין יתר משלש מאות מיל עד שראו אותן כל מלכי מזרח ומערב שנאמר [2]ויהי כשמוע כל מלכי האמורי אשר בעבר הירדן ימה וכל מלכי הכנעני אשר על הים את אשר הוביש ה' את מי הירדן מפני בני ישראל עד עברם וימס לבבם ולא היה בהם עוד רוח מפני בני ישראל ואף רחב הזונה אמרה לשלוחי יהושע [3]כי שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף וגו' וכתיב [4]ונשמע וימס לבבנו ולא קמה עוד וגו' [5]עודם בירדן אמר להם יהושע דעו על מה אתם עוברים את הירדן על מנת שתורישו את יושבי הארץ מפניכם שנאמר [5]והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם וגו' אם אתם עושין כן מוטב ואם לאו באין מים ושוטפין אותיכם מאי אותיכם אותי ואתכם עודם בירדן אמר להן יהושע הרימו לכם איש אבן אחת על שכמו למספר שבטי ישראל וגו' וכתיב [6]למען תהיה זאת אות בקרבכם כי ישאלון בניכם מחר לאמר מה האבנים האלה לכם וגו' סימן לבנים שעברו אבות את הירדן עודם בירדן אמר להן יהושע [7]שאו לכם מזה מתוך הירדן ממצב רגלי הכהנים הכן שתים עשרה אבנים והעברתם אותם עמכם והנחתם אותם במלון אשר תלינו בו הלילה וגו' יכול בכל מלון ומלון ת"ל אשר תלינו בו הלילה אמר רבי [8]יהודה אבא חלפתא ורבי אליעזר בן מתיא וחנניא בן חכינאי עמדו על אותן אבנים ושיערום כל אחת ואחת שקולה כארבעים סאה וגמירי דטעונא דמדלי איניש לכתפיה תילתא דטעוניה הוי מכאן אתה מחשב לאשכול שנאמר [8]וישאוהו במוט בשנים ממשמע שנאמר במוט איני יודע שבשנים מה תלמוד לומר בשנים בשני מוטות אמר רבי יצחק טורטני וטורטני דטורטני הא כיצד שמנה נשאו אשכל אחד נשא רימון ואחד נשא תאינה יהושע וכלב לא נשאו כלום אי בעית אימא משום דחשיבי ואי בעית אימא שלא היו באותה עצה פליגי בה רבי אמי ורבי יצחק נפחא חד אמר לדברי רבי יהודה

כחנייתן

יותר משלש מאות מיל. תימה לר"י והא ליכא מעינא לארעא אלא תלתא פרסי[ו] וי"ל שהיו נגדשין והולכין למעלה מן העננים ירושלמי רבי לוי אומר עד לבו של רקיע תמן אמרינן עד בגל נאמר כאן הרחק ונאמר להלן מארץ רחוקה מבגל:

עודם בירדן אמר להם יהושע. [ירושלמי] אמר ריש לקיש בירדן קיבלו עליהן את הנסתרות אמר להן יהושע אם אין אתם מקבלין את הנסתרות המים באין ושוטפין אתכם אמר רבי סימון ב"ר זביד ויאות תדע לך שהוא כן שהרי עכן חטא ורובם של סנהדרין נפלה בעי אמר ר' לוי ביבנה הוחרה הרלועה יצתה בת קול ואמרה אין לכם עסק בנסתרות: **גמירי כל טונא.** ירושלמי לא דמי ההוא דטעין מן ארעא אל ארכבותיה ומן ארכבותיה לכתפיה לההוא דתלי ליה [ו][מן ארעא על כתפיה] ולא דמי ההוא דתלי ליה לההוא [דלותחן טעין ליה]:

טורטני וטורטני דטורטני. פירש ר"מ דטורטני בלשון יון קנה של מאזנים וכילד נשאוהו הניחו שני עמודים וסירגום בחבלים ונתנו האשכול על גבי חבלים ונתנו מוטות בחבלים בקצה העמודים המסורגים והאשכול נתן מוט ג' מן הקצה מזה הראש וכיוצא בה בראש מקצה האחר נמצאו שתי מוטות בראש העמודים המסורגים בחבלים והאשכול נתון בחבלים [ז][ועל כל מוט מאלו המוטות שתי מוטות פחותין מהן מוט בראש זה ומוט בראש זה נמצאו ארבע מוטות בראשי שני מוטות הנתונים בראשי העמודים וכל מוט ומוט מאלו ד' מוטות היו טוענים אותן שני אנשים נמצאו שמנה סובלין את האשכול וזה פירוש טורטני וכו' כלומר מוטות ומוטות על מוטות ירושלמי כתיב איש אחד איש אחד למטה על דעתיה דרבי ישמעאל דו אומר לשונות ריבוי הן שנים עשר היו שמנה באשכול ארבעה בתאנים ורימונים ובנושאי כלים על דעתיה דרבי עקיבא דו אומר [ח] לשונות כפולים עשרים וארבעה היו ט"ז באשכול שמנה בתאנים ורימונים ונושאי כלים על דעתיה דרבי ישמעאל טורטרין על דעתיה דרבי עקיבא טורטרין וטורטרי טורטרין:

כחנייתן

1. ובבוא נשאי הארון עד הירדן ורגלי הכהנים נשאי הארון נטבלו בקצה המים והירדן מלא על כל גדותיו כל ימי קציר: ויעמדו המים היורדים מלמעלה קמו נד אחד הרחק מאד מאדם העיר אשר מצד צרתן והיורדים על ים הערבה ים המלח והעם עברו נגד יריחו:
יהושע ג טו-טז
2. ויהי כשמע כל מלכי האמרי אשר בעבר הירדן ימה וכל מלכי הכנעני אשר על הים את אשר הוביש ה' את מי הירדן מפני בני ישראל עד עברם וימס לבבם ולא היה בם עוד רוח מפני בני ישראל:
יהושע ה א
3. כי שמענו את אשר הוביש יי את מי ים סוף מפניכם בצאתכם ממצרים ואשר עשיתם לשני מלכי האמרי אשר בעבר הירדן לסיחון ולעוג אשר החרמתם אותם:
יהושע ב י
4. ונשמע וימס לבבנו ולא קמה עוד רוח באיש מפניכם כי יי אלהיכם הוא אלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת:
יהושע ב יא
5. והורשתם את כל ישבי הארץ מפניכם ואבדתם את כל משכיתם ואת כל צלמי מסכתם תאבדו ואת כל במתם תשמידו:
במדבר לג נב
6. למען תהיה זאת אות בקרבכם כי ישאלון בניכם מחר לאמר מה האבנים האלה לכם:
יהושע ד ו
7. וצוו אותם לאמר שאו לכם מזה מתוך הירדן ממצב רגלי הכהנים הכין שתים עשרה אבנים והעברתם אותם עמכם והנחתם אותם במלון אשר תלינו בו הלילה:
יהושע ד ג
8. ויבאו עד נחל אשכל ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד וישאהו במוט בשנים ומן הרמנים ומן התאנים:
במדבר יג כג

מסורת הש"ס

ה) [מוספתא פ"מ], ב) [נ"ל רבי יוסי], ג) [יהושע ד], ד) ס"ל כמוט, ה) [ולפי לקמן נ.], ו) [כלומר כ"ב עה:], ז) [רש"ל], ח) ושוב נמצו מוט אחד מן הקצה כו'. רש"ל,

גליון הש"ם

תוס' ד"ה טורטני וכו' לשונות כפולים כ"ד היו. עי' במתני' ריש סנהדרין ומצין לעלה כו':

לעזי רש"י

אר"ק ורולו"ד. קמרון.

תוספות שאנץ

ממשמע שנאמר במוט איני יודע שבשנים אמר ר' יצחק טורטני וטרטני דטורטני משוי ומשוי תחת משוי שהתחתונים מסייעים את העליונים ובכל מוט אחד היה מוטות קטנים אחד לראש האחד ואחד לראש השני והולכין באלכסון (כזה). וד' בני אדם נושאים מוט אחד וד' אחרים נושאים מוט האחר ור' יצחק לא מקרא שמיע ליה. וא"ת מנא לן דבעי ח' בני אדם דלמא ה"פ איני יודע שבשנים ו) דצריך בני אדם למוט אחד ולשני מוטות ד' בני אדם ופר"ח הכי ומה ת"ל בשני מוטו' דצריך לכל מוט ומוט ב' מוטות לב' ראשי המוט ולא היו המוטות באלכסון כדי שלא יפול האשכול לארץ אלא האשכול היתה מונחת על המוטות כמין דף שהולכת מזה לזה (כזה). וצריך שני בני אדם לד' ראשי המוטות ואם כן הוו ח' בני אדם. ור"ת פי' דנפקא לן במוט ד"ל שנים דשני בדין היו למזבח הזהב אחד מימין ואחד משמאל וידעינן ליה מדכתיב ועל מזבח הזהב יפרשו בגד תכלת ושמו את בדיו ואחר כך כתיב ונתנו על המוט משמע דהמוט זהו מה שאמר למעלה ושמו את בדיו אם כן מצינו מוט דקרא ד"ל שנים:

ו) נראה דל"ל לפרש ב' בני אדם למוט אחד אלא בשנים בב' מוטות וסיינו ד' בני אדם ופר"ח.

כחנייתן עברו. י״ל הראשונים לעולם כשהיו מגיעין לשפת עבר השני לגד מערב היו הולכין למטה בירדן ועושין מקום מעמד לבאין אחריהם שהרי רוחב מחנה ישראל היה שנים עשר מיל ורוחב הירדן לא היה כ״א חמשים אמה ומיל הוא אלפים אמה וי״ל דדוקא באורך ורוחב חנייתן נכנסו בירדן אבל לאחר שנכנסו בירדן נמשכו זה אצל זה ונמצאו עצמן שאם לא תאמר כן אלא כדרך חנייתן עמדו בירדן אם כן לא עמדו כולם בירדן בשעה שהתנה יהושע עמהן שהרי אתה מוצא ברוחב שנים עשר מיל ת״פ רצועות לחבות חמשים אמה ברוחב הירדן ואורך כל רצועה י״ב מיל על רוחב נ׳ אמה ואם היה לך להקיף אותן ת״פ רצועות מדת ארכן זו אצל זו היה אורכו קרוב לאלף ות׳ מ״ (ומ׳) פרסאות באורך הירדן והירדן לא נכרת כי אם עד יום הערבה ויוצא הוא ממערת פמיים שהוא בחלק דן כדאיתא בפ׳ מעשר בהמה (בכורות דף נה.) ואורך כל ארץ ישראל לא היה כ״א ת׳ פרסאות ועוד דהיאך היו יכולין לשמוע התנאים מפי יהושע אלא ע״כ בירדן לא היו עומדים כדרך חנייתן אלא מצומצמין ותימה לר״י נהי דדרך חנייתן עברו מ״מ הלא עמדו בירדן עד שגמר יהושע התנאים ונטלו האבנים ולא חזר לאיתנו עד שעברו כולן א״כ אותם נ׳ אמה של ירדן ושהות זה שעברו היו המים נגדשין ועולין ויותר על י״ב מיל וי״ל אותו גודש שהיה מיותר על י״ב מיל לא הגיע לכלל גובה מיל ולהכי לא תשיב ליה: **בזה** אחר זה עברו. תימה א״כ אמאי תני ליה ר׳ אלעזר בקלות המים והלא אינו תלוה אלא בעיכוב העברתם וי״ל דבתרתי פליגי על מה שמשנה קלות המדם לקלות המים אמר זה אינו שאפילו אם היו עוברין דרך חנייתן היו המים נגדשין יותר [9]מי״ג מיל והוא לא אמר אלא י״ב ועוד שבזה אחר זה עברו ועל זה תמיה רבי אם בזה אחר זה עברו מה קלבה שייך דקאמר שלש מאות אלפי חשבון גודל המים היו עוברים ברוחב חצי מיל שהוא אורך ג׳ מאות חסר י״ב אלפים אמה ואם היו עוברים מי״ב מיל על י״ב מיל וכל רצועה ברוחב מיל ואורך י״ב מיל וכשתצרפם זו אצל זו באורך יהיה אורך קמ״ד מיל על רוחב מיל תחלוק רוחב הרצועות ותצרפנה לאורך יהיה אורך רפ״מ מיל על רוחב חצי מיל והא מנא ליה שבזה עברו כלל דרך חנייתן שהרי בשעת חנייתן היו מפוזרים מפני שהיו נוטים אהליהם זה לחוק מזה כדרך חניית שיירות אבל כשעברו נמשכין כולן זה אצל זה ושמא לא היה כל ישראל כי אם ברוחב חצי מיל על חצי מיל וכשעברו זה אחר זה כדרך בני אדם העוברין דרך שביל אחד נעשה בני אדם זה אצל זה יכול להיות כשיעור ס׳ ריבוא ששהין בהעברתן כל כך: **מר** סבר אדם קל. נראה דה״פ אע״פ שהדבר ידוע שמים קליס היינו דוקא כשהן יורדין כדי דרך מרוצתן אבל כאן שהיו נגדשין ועולין שיעור קלות מים ושיעור קלות אדם שזה: **אבותי** בקשו עלי רחמים. וא״ת והאמר בפרק מי שמתו (ברכות דף יח.) דמיתי לא ידעין מידי ומשמע במסקנא[2] ואפילו אבות העולם יש לומר דעל ידי תפלה שזה מתפלל מודיעין להן שכך נתפלל והכי אמר בפרק שני דתענית (דף טו.) למה יוצאין לבית הקברות כדי שיבקשו עליהם מתים רחמים וכן בפרקי דחסידים[3] בעובדא דרבי מנא דאשתטח אמערתא דאבוה: **ואמר** רב אויא ואיתימא רבה בר בר חנן שהלך להביא כבשים מחברון. אע״ג דמסיק בפרק שני דתמורה (דף יד:) דלאקרובי אזל מיהו שמעינן מיהת דשמן קניינא מדסלקא דעתך למימר שהלך להביא כבשים

מלמד

כחנייתן עברו לדברי רבי אלעזר בר׳ שמעון בזה אחר זה עברו וחד אמר בין מר ובין מר כחנייתן עברו מר סבר אדם קל ומר סבר מים קלים [1]שלח לך אנשים אמר ריש לקיש שלח לך מדעתך וכי אדם זה בורר חלק רע לעצמו והיינו דכתיב [2]ויטב בעיני הדבר (ו) אמר ריש לקיש בעיני ולא בעיניו של מקום [3]ויחפרו לנו את הארץ אמר ר׳ חייא בר אבא מרגלים לא נתכוונו אלא לבושתה של ארץ ישראל כתיב הכא ויחפרו לנו את הארץ וכתיב התם [4]וחפרה הלבנה ובושה החמה וגו׳ [5]ואלה שמותם למטה ראובן שמעון בן זכור אמר רבי יצחק דבר זה מסורת בידינו מאבותינו מרגלים על שם מעשיהם נקראו ואנו לא עלתה בידינו אלא אחד [6]סתור בן מיכאל סתור שסתר מעשיו של הקב״ה מיכאל שעשה עצמו מך אמר רבי יוחנן אף אנו נאמר נחבי בן ופסי נחבי שהחביא דבריו של הקב״ה ופסי שפיסע על מדותיו של הקב״ה [7]ויעלו בנגב ויבא עד חברון ויבאו מבעי ליה אמר רבא מלמד שפירש כלב מעצת מרגלים והלך ונשתטח על קברי אבות אמר להן אבותי בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים יהושע כבר בקש משה עליו רחמים שנאמר [8]ויקרא משה להושע בן נון יהושע יה יושיעך מעצת מרגלים והיינו דכתיב [9]ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וגו׳ ושם אחימן ששי ותלמי וגו׳ (ז) אחימן מיומן שבאחיו ששי שמשים את הארץ כשחתות תלמי שמשים את הארץ תלמים תלמים ד״א אחימן בנה ענת ששי בנה אלש תלמי בנה תלבוש ילידי הענק שמעניקין חמה בקומתן (ח) [7]וחברון שבע שנים נבנתה [מאי נבנתה] אילימא נבנתה ממש אפשר אדם בונה בית לבנו קטן קודם לבנו גדול דכתיב [10]ובני חם כוש ומצרים וגו׳ אלא שהיתה מבונה על אחד משבעה בצוען ואין לך טרשים בכל א״י יתר מחברון (ט) (משום) דקברי בה שיכבי ואין לך מעולה בכל הארצות יתר מארץ מצרים שנאמר [11]כגן ה׳ כארץ מצרים ואין לך מעולה בכל ארץ מצרים יתר מצוען דכתיב [12]כי היו בצוען שריו ואפילו הכי חברון מבונה אחד משבעה בצוען וחברון טרשים הוי והא כתיב [13]ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל המלך אלכה נא וגו׳ ואמר [7]רב אויא ואיתימא רבה בר בר חנן שהלך להביא כבשים מחברון (י) ותניא [8]אילים ממואב כבשים מחברון מינה איידי דקלישא ארעא עבדה רעיא ושמן קניינא [14]וישובו מתור הארץ

וילכו

ולדברי ר״מ בר שמעון. דלאמר יותר משלש מאות מיל בזה אחר זה עברו אים אחר אים נמצאו שהוא הרבה לעבור דאי כחנייתן עברו משום קולא דמים מאדם לא נגבהין כל כך: **מים קליס.** הרבה הם קלים מן האדם. ומר סבר אדם קל לרוץ כמו המים: **מדעתך.** אני איני מצוה אותך אבל ישראל הם אומרים לך כדכתיב (דברים ו) ותקרבון אלי כולכם וגו׳ אני איני מעכב על ידך: **כלום יש אדם.** כלומר אם הקב״ה זה כלום היה אומר לו לעשות דבר שסופו לבא לידי תקלה: **לבושתה של ארץ ישראל.** (ב) אותה שאילה ששאלו תחילה שלא המרגלים: [לא עלה בידינו. אין אנו יודעין לדרוש]: **ספר דבריו.** הכחיש ועשה שונאו [של הקב״ה] כדאי: **שעשה שונאו של הקב״ה מך.** תלש כדאמרי׳ לקמן (לה.) אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כלי משם: **שהחביא דבריו.** ולא אמרן כמות שהן: **שפיסע.** דילג שלא אמרן כראוי הם: **יהושע.** לא הולרך לילך אבבר ביקש עליו משה רחמים: **והיינו דכתיב ועבדי כלב וגו׳.** והביאותיו אל הארץ אשר בא שמה והיא חברון דכתיב (יהושע יד) ויתן את חברון לכלב בן יפנה לנחלה: **מיומן.** גדול שבהם כמו שיד הימין משובה מן השמאל: **שעשה את הארץ כשחיטות.** שמקום רגליו מעמיק בארץ מרוב כובדו ונוכר שם כגומא וכשחת. ולשון שני לא פורש לנו מאי דמי לשחיטות ונראה לשון עמודי (ו) שם שהם כבדים ומקום מעמדם ניכר: **תלמים.** כתלם המחרישה שמעלה העפר ומעמיק בארץ: **שהיו מעמיקים את המה בקומתן.** מרוב גובה קומתן דומין כאילו נוחרים נוקב ועונק בנקב שהחמה יונאה בו: **לבנו קטן.** כבנו קטן הבנים של חם היה ומצרים שני לבנים: **מבונה.** לשון אבנה ממנה (בראשית טז). כלומר מיושבת בפירות: **ערשים.** סלעים שאין עושין פירות בארץ לחה: **דקברי בה שכבי.** לא גרסינן מ״ע. אלא ה״ק ותדע דטרשין היא ואינה ראויה לפירות בכל שאר הארץ לפיכך יחדוה לקבורת מתים: **כי היו בצוען שריו.** של מלך ישראל שבאלמים (ו) אל פרעה לעזור לו על מלך אשור. אלמא פרעה בצוען יתיב ושם הולכין לבקשו: **אלכה נא ואשאלה את נדרי** (ג). אלכה נא בחברון ואשאלה הנדר שנדרתי בגשור דכתיב בתריה כי נדר נדר עבדך בשבתי בגשור ובחברון מאי בעי והלא לא היה שם המזבח כי אם בגבעון: **להביא כבשים לעולה.** דאמר מר במס׳ מנחות כבשים מחברון אלמא ארץ מרעה היתה: **מינה.** כלומר מתשובתך אתה מסייעני שלא היתה תשובה ליזרע כשאר הארץ מאחר שהיא בת טרשים דלאמרי׳ בבבא מציעא בהשוכר (דף פ.) ואי ארעא דמחזקא בגרוגדי (ד) [היא שיהם משלמין]: **דקלישא ארעא.** עפר של טרשים דק וקלוש ומועט הוא ומתוך כך לא היו חורשים וזורעים אותה תבואה מאכל אדם: **ועבדה רעיא.** מלמחת ומעלה עשבים ואוכלים הלאן: **ושמן קניינא.** המקנה הלאן שכן דרך הלאן להשביח בארץ יבשה וטרשים יותר מארץ לחה:

וילכו

מלמד

עין משפט נר מצוה

בה א מי׳ פ״ז מהל׳ איסורי מזבח הל׳ ב סמג עשין שיט:

מוסף רש״י

ששי שמשים את הארץ כשחתות. בספיעותיו, ושני לשון שלמת והשבר (איכה ג) יהשי״ן אחד לבדו שורש בתיבה (יחזא י.). תלמים. בשורות המחרישה (שם). שמעניקין חמה בקומתן. דומה שצוארו נוקב ועולה בחלון הרקיע (שם). מבונה. בנויה בכל צורך, מבונה לשון פרי בדכתיב (בראשית ג) ואבנה בם אנכי ממנה (בחובות ג״ב). על אחד משבעה בצוען. היתה מכרון טובה אימה שבעה חלקים בחדבר יג כב). כבשים שמנים (תמורה יד:).

תוספות שאנץ

שלח לך אנשים לדעתך איני מצוה לך אבל יש״ הם אומר שתשלחם כדכתיב תקרבון אלי כלכם: וכי ש אדם כו׳ כלומר אם הוה הקב״ה [היה מצוה] לעשות לי דבר שסופו לבא לידי תקלה. וייטב בעיני הדבר ולא בעיני המקום במדרש רבה מפרש שאף בעיני משה לא היטיב אלא שלא לאדם האומר לחבירו זכור לי חמורך ואנסנו נאות לו להוליכו בהר בבקעה ואמר כיון שאין אתה מעכב על ידי שלא יעשה ממנו מה שארצה נסותו לא אנסנו וכן היה שה סבור שיאמרו לו שר׳ כיון שאתה מודה שלוח מרגלים לא תשלח וד״ק הכא וייטב בעיני הדבר שהייתי סבור שתניחו מלשלוח כי היה כם להאמין במקום ב״ה. אבל לא בעיני המקום והיה גלוי לפניו שתשלחו תבאו לידי תקלה. א״נ ל דהמד״ר חולק עם הלמוד שלנו. מרגלים לא חכונו בו. אינו רוצה ומר מרגלים ממש אלא אותן ששאלו תחלה שילוח הרגלים: שעשה עצמו ך משונאו של הקב״ה ביכול כדאמר לקמן פילו בעל הבית אינו כול להוציא כלי משם: ועושה הארץ כשחיתות ומקום רגליו מעמיק ארץ מרוב כובדו. ופ״ה שון ששי לא פורש לי אי דמי לשחיתות ונ״ל שון עמודי שיש שהם בדים ומקום מעמדם כר ל״ה. אלימא נבנתה מש. החולק התלמוד על מדרש דאיתא התם מפני ה זכו הכנענים לישב ארצם מ״ד שנים יותר מצרים בשכר שכבדו זקן אברהם אבינו שאמרו

מסורת הש״ס

א) יומא י., ב) כתובות קיב., ג) ס״פ ל״ג. רש״ל, ד) [תמורה יד: ע״ס], ה) מכות פז., ו) וכ״ה במ״ר הכא שבריש כשים, ז) [שטולמן. רש״ל], ח) [רש״ל], ט) רש״ל מ״ז, י) כ״מ מי״ב, כ) [ד׳ יט. ע״ס היטב ומלוה ליישב], ל) [מעניית כג:].

תורה אור השלם

1. שְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים וְיָתֻרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמַטֵּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלָחוּ כֹּל נָשִׂיא בָהֶם:

במדבר יג כ

2. וַיִּיטַב בְּעֵינֵי הַדָּבָר וַאֲקַח מִכֶּם שְׁנֵים עָשָׂר אֲנָשִׁים אִישׁ אֶחָד לַשֵּׁבֶט:

דברים א כג

3. וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כֻּלְּכֶם וַתֹּאמְרוּ נִשְׁלְחָה אֲנָשִׁים לְפָנֵינוּ וְיַחְפְּרוּ לָנוּ אֶת הָאָרֶץ וְיָשִׁבוּ אֹתָנוּ דָּבָר אֶת הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נַעֲלֶה בָּהּ וְאֶת הֶעָרִים אֲשֶׁר נָבֹא אֲלֵיהֶן:

דברים א כב

4. וְחָפְרָה הַלְּבָנָה וּבוֹשָׁה הַחַמָּה כִּי מָלַךְ יְיָ צְבָאוֹת בְּהַר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלִַם וְנֶגֶד זְקֵנָיו כָּבוֹד:

ישעיהו כד כג

5. וְאֵלֶּה שְׁמוֹתָם לְמַטֵּה רְאוּבֵן שְׁמוּעֵ בֶן זַכּוּר:

במדבר יג ד

6. לְמַטֵּה אָשֵׁר סְתוּר בֶּן מִיכָאֵל: במדבר יג יג

7. וַיַּעֲלוּ בַּנֶּגֶב וַיָּבֹא עַד חֶבְרוֹן וְשָׁם אֲחִימַן שֵׁשַׁי וְתַלְמַי יְלִידֵי הָעֲנָק וְחֶבְרוֹן שֶׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה לְפְנֵי צֹעַן מִצְרָיִם: במדבר יג כב

8. אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר שָׁלַח מֹשֶׁה לָתוּר אֶת הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ בִּן נוּן יְהוֹשֻׁעַ:

במדבר יג טז

9. וְעַבְדִּי כָלֵב עֵקֶב הָיְתָה רוּחַ אַחֶרֶת עִמּוֹ וַיְמַלֵּא אַחֲרָי וְהֵבִיאֹתִיו אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר בָּא שָׁמָּה וְזַרְעוֹ יוֹרִשֶׁנָּהּ:

במדבר יד כד

10. וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וּפוּט וּכְנָעַן:

בראשית י ו

11. וַיִּשָּׂא לוֹט אֶת עֵינָיו וַיַּרְא אֶת כָּל כִּכַּר הַיַּרְדֵּן כִּי כֻלָּהּ מַשְׁקֶה לִפְנֵי שַׁחֵת יְיָ אֶת סְדֹם וְאֶת עֲמֹרָה כְּגַן יְיָ כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בֹּאֲכָה צֹעַר:

בראשית יג י

12. כִּי הָיוּ בְצֹעַן שָׂרָיו וּמַלְאָכָיו הָגִיעוּ:

ישעיהו ל ד

13. וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם אֶל הַמֶּלֶךְ אֵלְכָה נָּא וַאֲשַׁלֵּם אֶת נְדָרַי אֲשֶׁר נָדַרְתִּי לַיְיָ בְּחֶבְרוֹן: שמואל ב טו ז

14. וַיָּשׁוּבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם:

במדבר יג כה

הגהות הב״ח

(ו) גמ׳ וייטב בעיני הדבר ואמר ר״ל: (ב) רש״י ד״ה לבושתה וכו׳ אותן ששאלו כל״ל ותיבת שאילה נמחק: (ג) ד״ה אלכה נא ואשלם את נדרי אשר נדרתי לה׳ בחברון אלכה נא:

וילכו ויבאו. לא גרסינן וכתיב ס"[אלא] וילכו יתירא הוא כיון דכתיב ע"[לעיל] ושובו לא הוה ליה למימר אלא ובאו אל משה וגו': **מקיש הליכתן.** שהלכו לתור לביאתן: **אף הליכתן בעצה רעה.** שמתחילה להוציא דבה נתכוונו: **אינו מסקיים.** שמחזיקין אותן השומעין כבדאין לפיכך אומר דבר אמת תחילה כדי שיאמינו. ואף מרגלים לכך פתחו בשבח הארץ תחילה: **ויהם.** שיתקן: **אל משה.** בדברים שהתחיל לדבר במשה והיו שבורים שבגנותו רוצה לספר: **שסיימם בדברים.** כדמפרש ואזיל: **דמוייה.** כלב ליהושע שרצה לדבר ושיתקוהו בגזיפה ואמרו לו ראש הקטוע ידבר מי שראשו קטוע שאין לו כנים ליטול חלק בארץ הוא ידבר בפניכו: **וחסמין לי.** משתקין אותי: **עלה נעלה.** אף לשמים אם יגזור עלינו: **ממנו.** מן הקב"ה: **אל תקרי** לא גרס שאין הפרש קרייה בין ממנו הנאמר על יחיד שנדברים עליו לממנו של רבים שאומרים על עצמן: ס"**אינו יכול להוציא כליו.** אם הפקידם אם: **בעל הבית.** אדון העולם: **אני השבתיה לעובדה.** שהרשיתיה להם כאוכלת יושביה שמתיה בה תדיר: **שביב איוב.** שלא תגין זכותו עליהם. והיינו דקאמר כלב סר צלם מעליהם ס": ס"ג **ולא היא כי הוו מברי אכילי פותי מרזי הוו מברי.** ולא היו שקרנים בזאת (ולא היו גרמים בהן שקרנים) דאינהו שמעיהו לאמוריים שקורין אותן מגבים דמי הוו אמוריים מברין את אבילים כשחוזרין מן הקבר כדאמר לעיל דכל היכא דמטו שביב חשיבא מנייהו ומברין לאבל סעודה לנחמו פותי מרזי הוו מברי להו: **וכדחזינהו.** והם ירמים לעמוד לפניהם אלקי ויתני באילי: **וזרקום כלפי מעלה. שדי** ס"[ג] לרגום אותם [וקאי] ממי אכבוד ה': **במגפה.** מדלא קרינן במגפה משמע במיומתת ורמייה להם במדה כנגד מדה: **באסכרה מתו.** שהיא באה על לשון הרע כדאמרינן בגמרא מדליקין (שבת דף נג.): **וכיון שעלה כו'.** סיפא דברייתא דלעיל היא אלא אידי דתנא בה ומכאן אתה מחשב לאשכול נקט לה לפרשת מרגלים הכא: **שבו המיס** כו א מוי' פ"ב מהל' כלי המקדש הלכה יב סמג עשין קפח:

וילכו ויבאו א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מקיש הליכה לביאה מה ביאה בעצה רעה אף הליכה בעצה רעה [1]ויספרו לו ויאמרו באנו וגו' וכתיב אפס כי עז העם אמר רבי יוחנן (סימן אמ"ת לבד"ו לוי"ה) משום ר"מ כל לשון הרע שאין בו דבר אמת בתחילתו אין מתקיים בסופו [2]ויהם כלב את העם אל משה אמר רבה שהסיתן בדברים ס"[ד]פתח יהושע דקא משתעי אמרי ליה דין [ס"]ראש קטיעה ימלל אמר אי משתעינא אמרי בי מילתא וחסמין לי אמר להן וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם סברי בגנותיה קא משתעי אישתיקו אמר להו הוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים והאכילנו את המן אם יאמר עשו סולמות ועלו לרקיע לא נשמע לו עלה נעלה וירשנו אותה וגו' והאנשים אשר עלו עמו אמרו לא נוכל וגו' אמר [ס"]רבי חנינא בר פפא דבר גדול דברו מרגלים באותה שעה כי חזק הוא ממנו [ס"]אל תקרי ממנו אלא ממנו כביכול אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם [3]ארץ אוכלת יושביה היא דרש רבא אמר הקב"ה אני חשבתיה לטובה והם חשבו לרעה אני חשבתיה לטובה דכל היכא דמטו מת חשיבא דידהו כי היכי דניטרדו ולא לשאלו אבתריהו ואיכא דאמרי [ס"]איוב נח נפשיה ואטרידו כולי עלמא בהספידא הם חשבו לרעה ארץ אוכלת יושביה היא [4]ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו וגו' אמר רב משרשיא מרגלים שקרי הוו בשלמא ונהי בעינינו כחגבים לחיי אלא וכן היינו בעיניהם מנא הוו ידעי ולא היא כי הוו מברי אבילי תותי ארזי הוו מברי וכי חזינהו סלקו יתבי באילני שמעי דקאמרי קחזינן אינשי דדמו לקמצי באילני [5]ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו [ס"]אמר רבה אמר רבי יוחנן אותו [ס"]היום [ערב] תשעה באב היה אמר הקב"ה הן בכו בביה של חנם ואני אקבע להם בביה לדורות ויאמרו כל העדה לרגום אותם באבנים וכתיב [6]ובכבוד ה' נראה באהל מועד אמר רבי חייא בר אבא מלמד שנטלו אבנים וזרקום כלפי מעלה [7]וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה במגפה אמר רבי שמעון בן לקיש שמתו מיתה משונה אמר רבי חנינא בר פפא דרש ר' שילא איש כפר תמרתא מלמד שנשתרבב לשונם ונפל על טיבורם והיו תולעים יוצאות מלשונם ונכנסות בטיבורם ומטיבורם ונכנסות בלשונם ורב נחמן בר יצחק אמר באסכרה מתו: וכיון שעלה האחרון שבישראל מן הירדן חזרו מים למקומן שנאמר [8]ויהי בעלות הכהנים נושאי ארון ברית ה' מתוך הירדן נתקו כפות רגלי הכהנים אל החרבה וישובו מי הירדן למקומם שלשום על כל גדותיו ונמצא ארון ונושאיו וכהנים מצד אחד וישראל מצד אחד נשא ארון את נושאיו ועבר שנאמר [9]ויהי כאשר תם כל העם לעבור ויעבור ארון ה' והכהנים לפני העם ועל דבר זה נענש עוזא שנאמר [10]ויבאו עד גורן כידון וישלח עוזא את ידו לאחזו את הארון אמר לו הקב"ה עוזא נושאיו נשא עצמו לא כל שכן [11]ויחר אף ה' בעוזא ויכהו שם על השל וגו' רבי יוחנן ור"א חד אמר על עסקי שלו וחד אמר שעשה צרכיו בפניו וימת שם עם ארון האלהים א"ר יוחנן עוזא בא לעוה"ב שנאמר עם ארון האלהים מה ארון לעולם קיים אף עוזא בא לעוה"ב [12]ויחר לדוד על אשר פרץ ה' פרץ בעוזא א"ר אלעזר שנשתנו פניו כחררה אלא מעתה כל היכא דכתיב ויחר ה"נ התם כתיב אף הכא לא כתיב אף דרש רבא מפני מה נענש דוד מפני שקרא לדברי תורה [ס"]זמירות שנאמר [13]זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי אמר לו הקב"ה ד"ת שכתוב בהן [14]התעיף עיניך בו ואיננו אתה קורא אותן זמירות הריני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו [ס"]דכתיב [15]ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקודש וגו' ואיהו אתייה בעגלתא [16]ויך באנשי בית שמש כי ראו בארון משום דראו ויך (אלהים) רבי אבהו ורבי אלעזר חד אמר קוצרין ומשתחוים היו וחד אמר מילי נמי אמור

מאן

למקומם. שהכהנים עמדו במקומם עד שעברו כל העם וכשעברו נתקו כפות רגלי הכהנים אל החרבה ומשכו לאחוריהם פסיעה אחת נמצאו הכהנים מצד זה כו'. ואע"ג דההוא קרא דויהי כאשר תם כל העם לעבור קדים דמשמע דהאי נתקו רגלי הכהנים בעבר השני כתיב לא הוי הכי אלא אין מוקדם ומאוחר דאי כסדרן כתיב הא נפקי להו מן הירדן דכתיב ויעבור ארון ה' והכהנים לפני העם והעם עלו וכיון דארון והכהנים עלו ועברו אחריהם עד שנאו לפניהם הרי יצאו מן הירדן ומאי מו דקאמר [ס"]יהושע ד] ויצו יהושע את הכהנים לאמר עלו מן הירדן אלא אין מוקדם ומאוחר והאי עלו מן הירדן דקאמר להו הכי קאמר להו סלקו רגליכם לאחוריכם ועודם בעבר המזרחית וכתיב בתריה נתקו כפות רגלי הכהנים אל החרבה וישובו מי הירדן למקומם: נשא ארון את נושאיו ועבר שנאמר **ויהי כאשר תם כל העם לעבור ויעבר ארון ה' ונשא ארון את נושאיו** ס"**ויבאו עד גורן כידון.** מקום שם: **ויך באנשי בית שמש.** לא בהן הכאה דדוד כתיב אלא כשהביאוהו הפרות מפלשתים. ואיידי דאיירי בארון נקט לה: **משום דראו.** ונסתכלו בו ויך בתמיה: **קוצרין ומשתחוים היו.** לא בטלו ממלאכתן לגבדו. והאי ראו לשון בזיון כמו אל תראוני שאני שחרחורת (שיר ח): מאן

מלמד שמתו מיתה משונה. נראה דרעה במגפה דרש: שלשה שעלה האחרון שבישראל מן הירדן חזרו מים למקומן שנאמר [8]ויהי בעלות הכהנים נושאי ארון ברית ה' מתוך הירדן נתקו כפות רגלי הכהנים ויצאו מן הירדן ומאי דקאמר ויצו יהושע את הכהנים לומר עלו מן הירדן אלא אין מוקדם ומאוחר בתורה ודאי עלו מן הירדן דקאמר להו ה"ק להו סלקו רגליכם לאחוריכם ועודם בעבר המזרחי וכתיב בתריה נתקו כפות רגלי הכהנים אל החרבה ויצאו מי הירדן למקומם: נשא ארון את נושאיו ועבר והיינו קרא קמא דכתיב ויהי כאשר תמו כל העוברים לעבור ל"ה. ויך באנשי בית שמש לא בתוך הכאה דדוד כתיב אלא כשהביאו הפרות מפלשתים ואיידי דאיירי בארון נקט לה: משום דראו בו ונסתכלו [ויך בתמי'] קוצרים ומשתחוים היו ולא בטלו מן המלאכה

ס) ס"פ דתמיה ליהושע, ב) [פי' לתכי קרי ליה רש קטיעה לפי שקצלו משה יהושע כלומר ראש שמו קטוע לפי שהיו"ד אות קטיעה היא. עיון ערך רש בן], ג) [מנחות נג: ערכין טו.], ד) [ע' פרש"י דהכא ותוס' ערכין טו: ד"ה אל מקרי וכו' וכן בשאלתות ליתא], ה) [ע' כ"ב טו:], ו) [תענית כט. סנהדרין קד:], ז) ס"פ הגלה ליל, ח) רש"ל ר"א אלא כמיב, ט) [רש"ל], י) [ר"ל אמר ד"ה בעבל], כ) [במדבר יג], ל) ר"י שלנו, מ) [רש"ל],

גליון הש"ס

גמ' זמירות שנאמר וכו'. עי' עירובין יח ע"ב וכמהרש"ל במ"ל שם:

מוסף רש"י

בעל הבית. הקדוש ברוך הוא (מנחות נג: ערכין טו:). **שמתו מיתה משונה.** בלאותה מיתה שהגזרה להם, מדה כנגד מדה, הם חטאו בלשון ונתחרבן לשונם כו', לכן נאמר במגפה ולא במגפה, וזהו לפני ה', בלאותה הרגתיה להם על פי מדותיו של הקב"ה שהוא מודד מדה כנגד מדה (במדבר יד לז).

תוספות שאנץ

לו נשיא אלהים אתה בתוכנו: וילכו ויבאו. ל"ג וכתיב [אלא] וילכו יתירא הוא כיון דכתיב ושובו לא הוה ליה למימר אלא ויבאו אל משה: ראש קטיעא מי שאין לו בנים ליטול חלק בארץ הוא ידבר בפנינו: אל תקרי ממנו ל"ג שאין הפרש ממנו דיחיד לממנו דרבים ל"ה. וא"ד איוב נח נפשיה שלא תגין זכותו עליהם. והיינו דאמר איוב בימי משה היה והיינו דכתיב היש בה עץ (אם) [עץ] זה איוב כלומר העודנו חי ולמה נקרא עץ שהיה מגין עליהם בזכותו כעץ: ה"ג ולא היא כי הוו מברי ואכלי. כי הוו אמוריים מברין מלאכל סעודת אבלים כשחוזרין מן הקבר דאמר לעיל בכל דוכתא דמטו שכיב חשיבא מינייהו: כד חזנהו. מרגלים והיו יראים לעמוד בפניהם סלקי יתבי באילנות. לקומצי איתא במדרש מעשה בבתו של ענה שהלכה לפרדס אביה ולקטה רמון מן האילן וזרקה הקליפה והיה שם אחד מן המרגלים ונכנס בתוכה והיתה יראה פן יבוא אביה בפרדס ויראה הקליפה ונטלה הקליפה וזרקה חוץ מן הפרדס ויצא המרגל משם והלך לו: במגפה. מדלא כתיב במגפה משמע במיתה מיוחדת ומשונה: באסכרה. שהיא באה על לשון הרע. וכיון שעלה אחרון שבישראל כו'. סיפיה דברייתא דלעיל היא אלא איידי דתנא בה ומכאן אתה מחשב לאשכול נקט לפרשת מרגלי' הכא ואחר כך חזור לדיבורו: נמצא ארון ונושאיו וכהנים מצד אחד כו'. דאע"ג דההוא קרא דויהי כאשר תמו כל העוברים לעבור קדים דמשמע דהאי נתקו רגלי הכהנים בעבר השני ס) הא נפקי להו מן הירדן דכתיב ויעבור ארון ה' והכהנים לפני העם והעם כבר עלו וכיון דארון וכהנים עברו אחריהם עד שבא לפניהם הרי יצאו להם מן הירדן ומאי תו דקאמר ויצו יהושע את הכהנים לומר עלו מן הירדן אלא אין מוקדם ומאוחר בתורה ודאי עלו מן הירדן דקאמר להו ה"ק להו סלקו רגליכם לאחוריכם ועודם בעבר המזרחי וכתיב בתריה נתקו כפות רגלי הכהנים אל החרבה ויצאו מי הירדן למקומם: נשא ארון את נושאיו ועבר והיינו קרא קמא דכתיב ויהי כאשר תמו כל העוברים לעבור ל"ה. ויך באנשי בית שמש לא בתוך הכאה דדוד כתיב אלא כשהביאו הפרות מפלשתים ואיידי דאיירי בארון נקט לה: משום דראו בו ונסתכלו [ויך בתמי'] קוצרים ומשתחוים היו ולא בטלו מן המלאכה

ס) נראה דל"ל כתיב לא הוי הכי אלא אין מוקדם ומאוחר בתורה דאי כסדרן כתיב הא נפקי וכו'.

תורה אור השלם

1. וַיְסַפְּרוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ בָּאנוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ הוּא וְזֶה פִּרְיָהּ:
במדבר יג כז
2. וַיַּהַס כָּלֵב אֶת הָעָם אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר עָלֹה נַעֲלֶה וְיָרַשְׁנוּ אֹתָהּ כִּי יָכוֹל נוּכַל לָהּ:
במדבר יג ל
3. וַיּוֹצִיאוּ דִבַּת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבַרְנוּ בָהּ לָתוּר אֹתָהּ אֶרֶץ אֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הוּא וְכָל הָעָם אֲשֶׁר רָאִינוּ בְתוֹכָהּ אַנְשֵׁי מִדּוֹת:
במדבר יג לב
4. וְשָׁם רָאִינוּ אֶת הַנְּפִלִים בְּנֵי עֲנָק מִן הַנְּפִלִים וְנִהְיִי בְעֵינֵינוּ כַּחֲגָבִים וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם:
במדבר יג לג
5. וַתִּשָּׂא כָּל הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת קוֹלָם וַיִּבְכּוּ הָעָם בַּלַּיְלָה הַהוּא:
במדבר יד א
6. וַיֹּאמְרוּ כָּל הָעֵדָה לְרָגֹם אֹתָם בָּאֲבָנִים וּכְבוֹד יְיָ נֹרָא בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
במדבר יד י
7. וְיָמֻתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצִאֵי דִבַּת הָאָרֶץ רָעָה בַּמַּגֵּפָה לִפְנֵי יְיָ:
במדבר יד לז
8. וַיְהִי כַּעֲלוֹת הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית יְיָ מִתּוֹךְ הַיַّרְדֵּן נִתְּקוּ כַפּוֹת רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים אֶל הַחָרָבָה וַיָּשֻׁבוּ מֵי הַיַّרְדֵּן לִמְקוֹמָם וַיֵּלְכוּ כִתְמוֹל שִׁלְשׁוֹם עַל כָּל גְּדוֹתָיו:
יהושע ד יח
9. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר תַּם כָּל הָעָם לַעֲבוֹר וַיַּעֲבֹר אֲרוֹן יְיָ וְהַכֹּהֲנִים לִפְנֵי הָעָם:
יהושע ד יא
10. וַיָּבֹאוּ עַד גֹּרֶן כִּידֹן וַיִּשְׁלַח עֻזָּא אֶת יָדוֹ לְאָחֹז אֶת הָאָרוֹן כִּי שָׁמְטוּ הַבָּקָר:
דברי הימים א יג ט
11. וַיִּחַר אַף יְיָ בְּעֻזָּה וַיַּכֵּהוּ שָׁם הָאֱלֹהִים עַל הַשַּׁל וַיָּמָת שָׁם עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים: שמואל ב ו ז
12. וַיִּחַר לְדָוִד עַל אֲשֶׁר פָּרַץ יְיָ פֶּרֶץ בְּעֻזָּה וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם הַהוּא פֶּרֶץ עֻזָּה עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
שמואל ב ו ח
13. זְמִרוֹת הָיוּ לִי חֻקֶּיךָ בְּבֵית מְגוּרָי:
תהלים קיט נד
14. הַתְעֵיף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאֵינֶנּוּ כִּי עָשֹׂה יַעֲשֶׂה לּוֹ כְּנָפַיִם כְּנֶשֶׁר יָעוּף הַשָּׁמָיִם: משלי כג ה
15. וְלִבְנֵי קְהָת לֹא נָתַן כִּי עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ:
במדבר ז ט
16. וַיַּךְ בְּאַנְשֵׁי בֵית שֶׁמֶשׁ כִּי רָאוּ בַּאֲרוֹן יְיָ וַיַּךְ בָּעָם שִׁבְעִים אִישׁ חֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ וַיִּתְאַבְּלוּ הָעָם כִּי הִכָּה יְיָ בָּעָם מַכָּה גְדוֹלָה:
שמואל א ו יט